

Suomi taisteli: Monikielisyden haasteet suomalaisessa yhteiskunnassa

Jan Blommaert, Sirpa Leppänen, Päivi Pahta & Tiina Räisänen (toim.): *Dangerous multilingualism. Northern perspectives on order, purity and normality*. Basingstoke: Palgrave Macmillan 2012. 313 s. ISBN 978-0-230-32141-0.

Dangerous multilingualism: Northern perspectives on order, purity and normality on suomalaisittain hyvin mielenkiintoinen ja ajankohtainen julkaisu. Kirja koostuu 23 kirjoittajan 13 artikkelista, jotka käsittelevät monikielisyden mukanaan tuomia ongelmia, haasteita ja ristiiriitoja yhden suhteellisen yksikielisenä ja monokulttuurisena pidetyn yhteiskunnan, Suomen, kontekstissa. Yksilöiden ja yhteiskunnan monikielisyttä pidetään kielentutkimuksessa ja kielipoliittisessa päätöksenteossa myönteisenä: oletusarvona, rikkautena tai tavoitteena, näkökulman mukaan. Tästä huolimatta monikielisyys aiheuttaa myös konflikteja ja syrjäytymistä. Näihin teemoihin kirja pureutuu hyvin monipuolisesti, ja sen riveiltä tai rivien välistä voidaan lukea kohdalaisen paljon kritiikkiä vallitsevia käytäntöjä kohtaan.

Kirjan artikkeleilla on kaksi kokoaavaa viitekehystä. Teoreettiselta suuntaukseltaan kirja liittyy globalisaation sosiolingvistiikkaan (esim. Blommaert 2010), jonka perustana ovat ihmisten sekä kielellisten ja kulttuuristen resurssien liikkuvuus, kielen vaihtelu ja monikielisyys käytännön konteksteissa sekä vaihtelun ja kielellisen hybriditeetin kasvu erityisesti kaupunkiympäristöissä (esim. Vertovec 2007). Ideologisenä viitekehysenä taas toimii Jan Blommaertin, Sirpa Leppänen ja Massimiliano Spottin johdantoluvussa avaama 1900- ja 2000-lukujen kulttuuri-

nen murros modernista myöhäismoderniin yhteiskuntaan (ks. Baumann 1991). Modernismin kieli-ideologinen perusta on 1800-luvun kansallisvaltio-käsitteessä ja etnolingvistisessä oletuksessa, jonka mukaan kieli ja kansallisuus ovat suorassa suhteessa toisiinsa. Normin mukainen kansalainen on siten yksikielinen, ja hänen kieli- ja kulttuuri-identiteettinsä pohjautuu tälle oletukselle. Myöhäismoderni yhteiskunta on kuitenkin monikielinen ja -kulttuurinen, ja yksilöiden identiteetit nähdään kerrostuneina ja muuttuvina. Kirjoittajien mukaan monet monikielisyden mukanaan tuomat ongelmat juontavat juurensa modernin ja myöhäismodernin kieli-ideologian yhteentörmäykseen: vaikka maailma on muuttunut, yksikielisyden normi elää yhä monissa yhteyksissä vahvana. Ei voi olla ajattelemta, että suomalaisessa poliittisessä kentässä noussut konservatismien aalto on suurelta osin modernin maailmankuvan rimpuilua ympäröivää todellisuutta vastaan. Myös tässä mielessä eri artikkeleiden kuvaamat konfliktit tuntuvat hyvin ajankohtaisilta.

Kirja on jaettu kolmeen temaattiseen osioon ("Order – Disorder", "Purity – Impurity" ja "Normality – Abnormality"), joista kukin sisältää neljä artikkelia. Ensimmäinen osio käsittelee kielellistä epäjärjestystä ja monikielisyden problematiikkaa yhteiskunnallisella tasolla: kielipolitiikassa ja koulukontekstissa. Toisessa osiossa tarkastellaan sitä, kuinka kielellisen puhtauden ideologia ilmenee mediassa, instituutioissa ja kansalaisten mielipiteissä. Kolmas osa puolestaan keskittyy (epä)normaalin kielen käsitteeseen moni- tai yksikielisten yksilöiden tai yhteisöjen näkemyksissä.

Vaivalloinen epäjärjestys

Ensimmäinen kirjan kolmesta osiosta käsittelee kielellisen järjestyksen ja epäjärjestyksen suhdetta yhteiskunnassa. Osion aloittaa Olli-Pekka Salo, jonka tarkastelun kohteena on suomalaisen monikielisyiden kulmakivi: kaksikielinen Suomi, ruotsin kielen asema sekä tähän aihepiiriin liittyvä kriittinen yhteiskunnallinen keskustelu. Koska kirja on suunnattu kansainväliselle yleisölle, tämä ja moni muu kirjan artikkeleista taustoittaa käsiteltävän aiheen suomalaista kontekstia tutemattomalle lukijalle. Taustoituksesta hyötyy suomalainenkin yleisö, ja ei-akateemiselle lukijakunnalle se tekee kirjan helpommin lähestyttäväksi. Salo toteaa, että Suomen virallinen kaksikielisyys nähdään maailmalla usein menestystarinana, joka yhdistää kansaa, luo kielellistä pääomaa ja turvaa vähemmistökielen puhujien oikeudet. Ruohonjuuritasolla tilanne ei kuitenkaan ole näin ruusuinen. Esimerkkitapaukset osoittavat, että esimerkiksi sairaalahoitokunta osaa ruotsia hyvin vaihtelevasti, mikä vaarantaa suomenruotsalaisen potilaan kielelliset oikeudet, joskus jopa hengen. Toisaalta osa kansalaisista on viime vuosina kyseenalaistanut ruotsin aseman yleisenä ja yhteisenä oppilaineena, sillä sen katsotaan vievän resursseja muiden kielten opiskelulta ja oppimistulosten olevan laihjoja koululaisten huonon motivaation vuoksi. Mielenkiintoista kyllä, Salo ei asetu yksiniitaisesti puolustamaan ruotsin kielen opetusta vaan kokee, että kritiikkiin voi olla aihetta.

Tarja Nikula, Taina Saarinen, Sari Pöyhönen ja Teija Kangasvieri tarkastelevat monikielisyteen liittyviä ideologioita näkemyksiä eurooppalaisessa ja suomalaisessa kielipolitiikassa. Aineistona ovat keskeiset asiakirjat: EU:n tasolla *Communication 2008* ja *High Level Report 2007*, jotka keskittyvät monikielisyden tukemiseen, ja Suomessa *Koulutus ja tutkimus 2007–2012 kehittämissuunnitelma* (Deve-

lopment Plan 2008) ja *Kohti tulevaisuuden kielikoulutusta: Kielikoulutuspoliittisen projektin keskeiset suositukset* (KIEPO 2007), jotka linjaavat kielikoulutuspoliittisia suuntaviivoja. Asiakirjoista paljastuu muun muassa luokitteleva ja hierarkkinen kielikäsitelmä, jossa kansalliskielet nähdään muita keskeisempinä. Voidaan tietysti kysyä, onko vaihtoehtoisia lähestymistapoja ylipäänsä olemassa ja millaisia ne mahtaisivat olla. Toinen asiakirjoista ilmenevä yleinen suuntaus on monikielisyiden näkeminen eri tavoin Euroopan tai Suomen alkuperäisväestön ja maahanmuuttajaväestön osalta. Ensin mainittujen osalta painotetaan kilpailukykyä, kulttuurien välistä kommunikaatiota ja kansainvälisyyttä, ja jälkimmäisten osalta taas integroitumista, sosiaalista koheesiota ja kulttuurista identiteettiä. Analyysit osoittavat huolestuttavan selvästi, miten erilaisia odotuksia näiden väestöryhmien kielitaidolle ja sen tarjoamille mahdollisuuksille asetetaan ja miten vähempiarvoisena maahanmuuttajien ja vähemmistöjen kielikompetenssi nähdään.

Monikielisyiden todellinen koetinkivi tämän päivän Suomessa on juuri 1990-luvulla alkanut maahanmuuttajaväestön voimakas kasvu, joka on tuonut modernille yksikielisyydelle pohjautuvat rakenteet suurten haasteiden eteen. Minna Suni ja Sirkku Latomaa osoittavat artikkelissaan opettajille suunnatun kyselytutkimuksen avulla, että suomalaisen koululaitoksen valmiudet huomioida tämä yhteiskunnallinen muutos ovat edelleen varsin heikot. Tämä näkyy maahanmuuttajaoppilaiden erityistarpeiden väheksyntänä kunnallisessa päätöksenteossa, opettajien ja vanhempien kielteisinä asenteina tai epärealistisina odotuksina, vaikeuksina tarjota oppilaille kotikielen ja suomen kielen opetusta sekä oppilaiden arvioinnin huonona ohjeistuksena. Kirjoittajat eivät pyri esittämään ongelmiin ratkaisuja, mutta huomion kiinnittäminen lukuisiin epäkohtiin on toki ensimmäinen askel niitä kohti.

Ongelmien paikantaminen on tavoitteena myös Sanna Voipio-Huovisella ja Maisa Martinilla, jotka käsittelevät samaa teemaa maahanmuuttajaoppilaiden luokanvalvojien etnografisten haastattelujen valossa. Tutkimus tuo ilmi kiusallisen selvästi, miten puutteellisin eväin moni opettaja työtään tekee ja millaisia tiedollisia aukkoja opettajilla on suhteessa heidän oppilaidensa plurilingvaalisuuteen (eli yksilötason monikielisyys), kielenoppimiseen ja oppimisen ohjaukseen. Tässä kohtaa on kuitenkin huomioitava – kuten Voipio-Huovinen ja Martinkin tekevät –, että peruskoulun opettajan työtaakka on nykyisellään lähes kohtuuton, eikä voida odottaa, että jokaisella opettajalla on riittävästi aikaa ja resursseja erityishuomiota vaativille oppilaille. Kirjoittajat osoittavat ongelmille kolme pääsyytä: opettajilta puuttuu plurilingvaalisuutta sekä kielen kehitystä ja oppimista koskeva käsitteistö, heillä on liian vähän tietoa opetussuunnitelman, kouluviranomaisten ja täydennyskoulutuksen tarjoamasta monikielisen opetuksen ohjeistuksesta ja hyvistä käytännöistä ja vuosien takainen opettajan koulutus ei ole valmentanut heitä riittävästi kohtaamaan monikielisiä oppilaita. Tältä osin opettajankoulutuksessa on edelleen parantamisen varaa.

Epäpuhtauden peikko

Kirjan toisen osan artikkelit käsittelevät puhtauden ja epäpuhtauden tematiikkaa tilanteissa, joissa enemmistö- tai vähemmistökielilyhteisö pyrkii varjelemaan kielellistä puhtautta ja omaa identiteettiään ulkoisilta tekijöiltä. Mika Lähteenmäen ja Marjatta Vanhala-Aniszewskin aiheena on Suomen venäjänkielisen vähemmistön kaksikielisyys. Venäläisvähemmistö kuuluu maan suurimpiin, mutta historiallisista syistä venäjän kielen tai venäläisten status Suomessa ei ole kovin korkea. Lähteenmäki ja Vanhala-Aniszewski taustoittavat historiallista kontekstia an-

siokkaasti, vaikka nykypäivän kohtaamiset esimerkiksi vilkkaan rajaturismin muodossa jäävätkin huomiotta. Artikkelit pohjautuu kirjoittajien tekemään kyselytutkimukseen, jonka informantit ovat kaksikielisiä venäjää ja suomea puhuvia yliopisto-opiskelijoita. He käsittelevät vastauksissaan muun muassa tilannesidonnaista kieli- ja kulttuuri-identiteettiään, siihen liittyviä suomen ja venäjän erilaisia funktioita sekä kieliin liittyviä kokemuksia ja asenteita. Informantit kokevat kaksikielisuuden pääasiassa myönteisenä, mutta varjopuoliakin on: yhtäältä kielitaidon puutteet akateemisen tai puhekielisen suomen tai tiettyjen venäjän kielen rekisterien hallinnassa, toisaalta – paljon raskaampana – suomalaisten kielteiset tai rasistiset asenteet venäläisiä kohtaan. Nämä asenteet johtavat venäjän puhumisen välttelyyn ja jopa kielen hylkäämiseen. Venäjän kielestä tulee yksilöä määrittävä muotti, joka on samalla uhka suomalaisessa kontekstissa.

Epäluuloisista ja vihamielisistä kieli-aseteista kertoo myös Sirpa Leppänen ja Päivi Pahdan tutkimus, joka keskittyy englannin kielen kuvauksiin *Helsingin Sanomien* yleisönosastokirjoituksissa vuosina 1995–2007. Asetelma on mitä suurimmassa määrin modernistinen ja kieli-ideologinen: englannin vahva rooli kansainvälisenä kielenä ja käytännössä (ruotsin sijaan) suomalaisten toisena kielenä herättää kasvavaa huolta suomen kielen kohtalosta ja asemasta kansalliskielenä, sekä aiheesta että aiheetta. Leppänen ja Pahta osoittavat, että englannin ”pahisrooleja” aineistossa ovat ”tunkeilija”, ”tuhoinen luonnonvoima”, ”väkivaltainen toimija” ja ”moraalinen uhka” (s. 149–152). Toisaalta suomalaisten englannin taitoa pidetään riittämättömänä, jolloin englanti on myös ”huonoa ja saastunutta” (s. 152–154). Englannin katsotaan uhkaavan paitsi suomen ja ruotsin kieltä myös kansallista identiteettiä, sosiaalista tasa-arvoa ja koululaisten kognitiivisten taitojen ja vivah-

teikkaan äidinkielen hallinnan kehittymistä. Analyysistä nousee mielenkiintoisia ristiriitoja: englantia on elitististä mutta vulgaaria, liian vaikeaa mutta liian helppoa, sävykästä mutta pinnallista. Kirjoittajat päättävät (s. 163), että kyseessä on oikeastaan useita erilaisia englanteja, hyviä (kuten syntyperäisten kielenpuhujien omistama englantia) sekä huonoja (kuten alempiluokkaisten ei-syntyperäisten puhujien ”törkyinen mutanttienglanti”). Leppänen ja Pahta liittävät taistelun englantia vastaan Suomen historiaan ja tarpeeseen erottautua omaksi kansakunnakseen Ruotsin ja Venäjän varjosta. Valloittajan uhka on edelleen olemassa.

Maisa Martinin artikkeli ei pohjaudu tutkimusaineistoon vaan omakohtaisiin kokemuksiin pohjoismaisesta yhteistyöstä ja yhteispohjoismaisen kielen, skandinaviskan, toimivuudesta tässä kontekstissa. Skandinaviskalla on suuri ideologinen arvo pohjoismaisen yhtenäisyyden symbolina, mutta tosiasia on, että suomalaiset ovat sen käyttäjinä muita pohjoismaalaisia heikommassa asemassa: maamme kaksikielisyydestä huolimatta harvan koulu-ruotsin on lähimainkaan syntyperäisen puhujan tasolla. Tämä marginalisoi ja heikentää suomalaisten mahdollisuutta osallistua ja tulla kuulluksi pohjoismaisissa instituutioissa, joissa skandinaviska on oletusarvoisesti ”kaikkien yhteinen kieli”. Englantiin suhtaudutaan virallisessa käytössä nurjasti, vaikka sitä vapaamuotoisissa tilanteissa puhutaankin. Martinin artikkelia voidaan pitää puheenvuorona kielipoliittiseen keskusteluun ruotsin asemasta Suomessa, sillä yksi yleistä ruotsin opetusta puolustava argumentti on ruotsin ja skandinaviskan tärkeä rooli pohjoismaisessa yhteistyössä. Entäpä jos nykyinen käytäntö ei sittenkään ole toimiva, ja pohjoismaisittain olisi tasa-arvoisempaa siirtyä englantiin? Muiden Pohjoismaiden tuntuu olevan vaikea nähdä ongelmaa suomalaisten kannalta, joten jonkinlaiselle asennemuutokselle olisi tilausta.

Sari Pietikäinen ja Helen Kelly-Holmes kirjoittavat kahden vähemmistökieleen, saamen ja iirin, asemasta radio- ja TV-mediassa, valtakielten puristuksessa. Myöhäismodernismin noustessa vähemmistökielet ovat saaneet elintilaa ja niiden puhujien kielelliset oikeudet ovat parantuneet, mutta paradoksaalisesti kielten puhujat itse ovat samalla omaksuneet moderneja, kielen ja kulttuurin puhtausta vaalivia asenteita. Vähemmistökielisten medioiden ongelmana sekä Suomessa että Irlannissa on ohjelmiston suuntaaminen saamen tai iirin äidinkielisille ideaalipuhujille, mikä antaa ymmärtää kielen omistajuuden kuuluvan tälle ryhmälle ja näin ollen syrjäyttää osan potentiaalisesta yleisöstä. Koodinvaihdon, lainasanojen ja hybridikielen legitimoiminen mediassa laajentaisi kieliyhteisöä merkittävästi, kuten muutamat esimerkit osoittavatkin. Samalla kirjoittajat huomauttavat, että normien väljentyemisellä on vaaransa: vähemmistökieli tarvitsee vakaan ytimen, jota vasten vaihtelu peilautuu, tai kieli voi menettää osan käyttörepertuaareistaan ja kielellisistä oikeuksistaan.

Normaaliuden suhteellisuus

Kirjan kolmannen osan teemana on normaalin ja epänormaalin kielen rajapinta yksilöiden kokemusten ja yhteisöjen normien valossa. Ensimmäinen artikkeli on Tiina Räisäsen tapaustutkimus yksilön englannin kielitaidon diakronisesta kehityksestä ja siihen liittyvistä asenteista. Vaikka englantia on suomalaisten vahvin vieras kieli, sen vajavainen hallinta aiheuttaa monelle turhautumista ja alemmuudentunteita. Räisäsen korostaakin kielitaidon kehitystä pirstaleisena eri tilanteissa tarvittavien kielellisten resursien ja repertuaarien vähittäisenä kasvuna (ks. Blommaert 2010: 102–104). Informantin haastatteluista hänen opiskelua ja työuransa eri vaiheissa ilmenee muun muassa kielen koulunormien vaihtumi-

nen käytännön kielitaidon arvostukseen ja hierarkkinen nousu englannin puhujana suhteessa muihin ei-syntyperäisiin puhujiin. Normaalin ja epänormaalin kielen määritelmät muuttuvat ajan ja tilanteiden myötä, ja niiden taustalla hämmötää kaksi kielikäsitystä: yhtäällä *englanti*₁ idealisoituna, homogeenisena kommunikaatiovälineenä ja toisaalla *englanti*₂ käytännön tasolla, kimpuna vaihtelevia resursseja ja käyttökonteksteja.

Räisäsen artikkelista nousee myös eräs englannin vaihtelun ja kielikontaktien tutkijaa huolestuttava havainto: suomalaisten ymmärrys englannin kielen globaalista vaihtelusta on todella huono. Havaintoa vahvistaa Samu Kytölän artikkeli internetin jalkapallofoorumien normatiivisesta kielestä. Kytölän tutkimus keskittyy suomalaisten keskustelijoiden syrjiviin asenteisiin, jotka kohdistuvat foorumilla englantia poikkeavalla tavalla käyttäviin. Tutkimus osoittaa, että keskustelijoiden leimarkives viuhuu herkästi, oli kyseessä sitten ei-syntyperäinen kielenkäyttäjä tai Englannin paikallismurteen puhuja. Vaikka taustatekijöitä on kummassakin tapauksessa muitakin, on selvää, ettei keskustelijoilla ole kykyä tai halua nähdä vaihtelua alemmalla taitotasolla olevan keskustelijan kielen tai tietyn aluemurteen luonnollisena piirteenä. Normista poikkeavaa keskustelijaa halveksitaan avoimesti, eikä normi tässä tapauksessa ole institutionaalinen vaan yhteisön itse luoma ja monissa muissa suhteissa hyvin vapaamielinen. Tässäpä englannin (ja muidenkin kielten) opettajille ja heidän kouluttajilleen työsarjaa: kielen oppijoiden *täytyy* kyetä hahmottamaan paitsi *kieli*₁ myös *kieli*₂, varsinkin kun kyseessä on englanti, jota puhutaan maailmassa enemmän toisena tai vieraana kuin ensimmäisenä kielenä.

Anne Pitkänen-Huhta ja Marja Hujo tarkastelevat monikielisyttä negaation kautta, iäkkäiden yksikielisten suomalaisten näkökulmasta. Suomessa on vielä suurehko kansanosia, joka ei ole kansakoulussa

opiskellut ruotsia tai mitään vierasta kieltä ja jonka monikielisyys rajoittuu näin ollen vähäiseen passiiviseen kielitaitoon ja yksittäisiin fraaseihin. Paitsi että yksikieliset puhujat jäävät joiltain osin yhteiskunnassa syrjään, heidän ei edes odoteta osallistuvan: esimerkiksi EU:n monikielisyyspolitiikka ei huomioi aktiivisesta työelämästä poistuneita kansalaisia lainkaan. Pitkänen-Huhdan ja Hujon aineistona on noin 90-vuotiaan pariskunnan haastattelu, jossa käsitellään englannin kielen leviämisen ja globalisaation vaikutusta pariskunnan arkielämään ja kieliympäristöön sekä matkan itsetunnon ja sosiaalisen syrjäytymisen kokemuksia. Informantit eivät esimerkiksi ymmärrä lainasanoja, kuten *innovatio* tai *globalisaatio*, mikä sulkee heidät tiettyjen diskurssien ulkopuolelle. Tämä ei voi olla vaikuttamatta heidän omakuvaansa ja yhteiskunnalliseen osallisuuteensa. Kirjoittajat huomauttavat, että ikääntyneet ovat tässä suhteessa vain yksi syrjäytymisuhan alla oleva ryhmä.

Kirjan viimeinen artikkeli laajentaa kielen käsitettä keskittymällä viittomakieliseen vähemmistöön, kuuroihin. Elina Tapio ja Ritva Takkinen kritisoivat voimakkaasti oralistista näkemystä, jonka mukaan kieltä on vain puhuttu kieli ja kuurous on ensisijaisesti parannettavissa oleva vamma. Sisäkorvaimplanttien yleistyminen 1990-luvulta on voimistanut oralismia erityisesti lääketieteen ja puheterapeuttien keskuudessa. Samalla viittomakieltä on alettu väheksyä tarpeettomana tai puhumisen oppimista haittaavana tekijänä. Kuurot itse puolestaan näkevät itsensä viittomakielisenä kieli- ja kulttuuriyhteisönä, ja tähän yhteisöön kuuluminen on tärkeä osa heidän identiteettiään. Tapio ja Takkinen lähestyvät näitä ristiriitoja haastatteleamalla perheitä, joissa lapsi, vanhemmat tai kaikki perheenjäsenet ovat kuuroja. Perheiden myönteinen suhtautuminen viittomakieleen on monesti törmäyskurssilla terveydenhoitoalan ammattilaisten kanssa. Toisena tarkastelun

kohteena on kuuron miehen läpikäymä henkilökohtainen prosessi viittomakielisyytensä hyväksymiseksi. Oman identiteetin löytäminen ympäröivän valtakulttuurin varjossa vaatii joskus pitkiä ponnisteluja. Tapion ja Takkisen kuvauksesta nousee väistämättä mieleen, että esimerkiksi kuurojen ja homojen yhteisöillä saattaa olla tässä suhteessa samankaltaisia vähemmistökokemuksia.

Kieli yhteiskunnassa, yhteiskunta kielessä

Keskeistä *Dangerous multilingualism* -kirjassa käydylle keskustelulle on kysymys siitä, miten kieli nähdään: homogeenisenä muottina, johon puhujien olisi sovitettava, vai resurssivalikoimana, jonka eri muodoilla on erilaisia tehtäviä. Voidaan myös kysyä, onko kumpikaan tulkinta välttämättä täysin väärä. Kirjan ajankoh-taisuudesta kertoo sekin, että se heijastelee suunnitteilla olevan OPS2016-luon-noksen kielikasvatukseen liittyviä teemoja, joissa plurilingvaalisuuden käsitteellä ja monimuotoisen kielitaidon arvostuksella on suuri rooli.

Kielikontaktitutkimusta ja kielten välistä vaikutusta kirjassa korkeintaan sivutaan. Kontaktilingvistissä kirja herättää kuitenkin paljon ajatuksia niistä yhteiskunnallisista olosuhteista, joissa kielikon-taktit syntyvät, ja asenteista, jotka vaikuttavat vaikkapa kielen oppimisen, muutoksen tai kääntämisen lainalaisuuksiin. Moderni kieli-ideologia ja sen muutos ovat olleet osaltaan vaikuttamassa myös kielikontaktivaikutuksen käsitteistämiseen (ks. Paulasto ym. 2014 tässä numerossa).

Teoreettisilta lähtökohdiltaan *Dangerous multilingualism* on viehättävän yhtenäisen ja siten hyvin toimitettu kokonaisuus. Artikkelit vaihtelevat painoarvoltaan, mutta jokainen tuo kokoelmaan oman, suomalaisen monikielisuuden kipukohtia valottavan näkökulmansa. Soisin mielelläni, että tätä kirjaa luettaisiin

Suomessa sankoin joukoin: sen ilmeisintä kohderyhmää ovat kielten ammattilaiset, opettajat ja poliittiset päättäjät, ja sillä on tarjota runsaasti yhteiskunnallista relevanssia ja tuoreita näkökulmia.

HELI PAULASTO
etunimi.sukunimi@uef.fi

Lähteet

- BAUMANN, ZYGMUNT 1991: *Modernity and ambivalence*. Cambridge: Polity Press.
- BLOMMAERT, JAN 2010: *The sociolinguistics of globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Communication 2008 = *Multilingualism. An asset for Europe and a shared commitment*. Brussels: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 18 September 2008.
- Development Plan 2008 = *Koulutus ja tutkimus 2007–2012. Kehittämissuunnitelma*. Valtioneuvoston 5.12.2007 hyväksymä. Helsinki: Opetusministeriö.
- High Level report 2007 = *High Level Group on Multilingualism. Final report*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- PAULASTO, HELI – KOLEHMAINEN, LEENA – KUMPULAINEN, MINNA – MERILÄINEN, LEA – RIIONHEIMO, HELKA 2014: Interferenssi – termi tutkimussuuntausten törmäyksessä. – *Virittäjä* 118 s. 408–434.
- VERTOVEC, STEVEN 2007: Super-diversity and its implications. – *Ethnic and racial studies* 30 s. 1024–1054.
- KIEPO = LUUKKA, MINNA-RIITTA – PÖYHÖNEN, SARI 2007: *Kohti tulevaisuuden kielikoulutusta. Kielikoulutuspoliittisen projektin keskeiset suositukset*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielitutkimuksen keskus.